

Moskva-processen

Rättvisa eller justitiemord?

En granskning av processmaterialet

Folkets Förlag, Sthlm 1936

[Folkets Förlag var knutet till Socialistiska Partiet]

Förord

Som en inledande karaktäristik för här föreliggande skrift tillåter vi oss att återge ett brottstycke ur den uppmärksammade artikel, som sekreteraren för Socialistiska Arbetare-internationalen, Friedrich Adler, skrivit med anledning av Moskvaprocessen.

Adler skriver:

Under trycket av den bölja av upphetsning, som processen mot Sinovjev, Kamenev och de 14 medanklagade utlöst i Europas och Amerikas offentlighet, har Sovjet-Unionens folk-kommissariat för justitieväsendet beslutat att offentliggöra processreferaten, i den form, som den ryska regeringspressen givit dem. Det har utsänts propagandabroschyrer på tyska, engelska, franska (och svenska). Så länge vi kunnat konstatera skiljer sig icke broschyren ifråga från offentliggörandet i den kommunistiska "Rundschau" (Inprekorr.), bortsett från stilistiska formuleringar.

Då nu materialet föreligger tillgängligt i den utsträckning, som Sovjetregeringen är redo att ställa det till disposition, är tiden inne för en avslutande granskning.

"Man kan ej utan en känsla av djup upprördhet läsa det telegram, som de officiella representanterna för den socialistiska internationalen och den internationella fackliga centralen, de Brouckére, Adler, Citrine och Schevenels så förhastat har sänt till sovjetregeringen i anledning av processen mot det terroristiska Trotski—Sinovjev-centrum."

Med dessa ord begynner Kominterns sekreterare, Dimitrov, sin artikel. Den öser en verklig stormflod av skällsord och insinuationer över "de reaktionära ledare", som har undertecknat telegrammet till sovjetregeringen. Tonen i artikeln låter läsaren upptäcka Dimitrovs förlägenhet, en förlägenhet, som alla de befinner sig i, vilka anstränger sig att tänka över den skada, som är anstiftad i Moskva, en förlägenhet, som blir större ju mera man vet om de olycksaliga verkningar, vilka måste komma till utlösning i Västeuropa. Ingenting skulle vara lättare än att slå Dimitrov med hans egna vapen genom att låta den förbittring och upprördhet komma till orda, som på vår sida är helt annorlunda berättigad än hos Moskvas representanter. Men jag skall icke följa Dimitrov på hans väg. Tiden är för allvarlig för att föra pennfäktning, därför att ens sinne kan rasa ut i skällsord. Jag vill försöka att i all nykterhet göra begripligt, vilket problem det är som föreligger.

Så långt Friedrich Adler. Samma uppgift, som den han understryker härovan, har här föreliggande skrift. Den vill skapa klarhet över det skakande drama, som utspelats i Moskva. Den är helt grundad på det ovan angivna sakmaterielet från de ryska myndigheterna. Med denna deklaration uttalar vi förhoppningen, att vår skrift skall bidra till att hos svensk allmänhet avgöra, huruvida Moskvaprocessen var "rättvisa eller justitiemord".

FOLKETS FÖRLAG.

Moskvaprocessen slog arbetarna med häpnad.

Den 12 augusti 1936 överraskades offentligheten i Ryssland och världen av meddelandet, att Sovjet-Unionens kommunistiska partis CK den 1 i augusti beslutat igångsätta en ny process mot Sinovjev, Kamenev m. fl. och att denna skulle påbörjas redan den 19 augusti. Sinovjev, Kamenev m. fl. hade i januari 1935 dömts för *ideellt* initiativ till mordet på Leningrad-sekreteraren Kirov och satt sedan dess i fängelse. Nu framställdes plötsligt anklagelsen, att de hade varit direkt delaktiga i organiserandet av mordet på Kirov och att de tillsammans med den starkast anklagade Trotskij upprättat individuella *terrorgrupper* för att undanröja Stalin och hans närmaste medarbetare eller åtminstone understött och vetat av dylika. Medlemmar av terrorgrupperna och speciellt också Trotskij skulle i detta syfte t. o. m. ha samarbetat med

den tyska *Gestapo*. Den mycket överraskande anklagelsen framkallade genast inte bara i antibolsjevikiska kretsar utan i hela den internationella arbetarrörelsen tvivel och bland många KP-medlemmar åtminstone bestörtning. Om man hittills hade tagit parti för eller mot Stalin-regimen, för eller mot Trotskij, eller eljes bildat sig en egen mening, så var det svårt att tro, att Stalins politiska motståndare, vilka dock själva i många år varit bland sovjetstatens och kommunistiska partiets mest framträdande ledare, skulle ha samarbetat med den nazistiska Gestapo och kommit in på den individuella terrorns linje. Ingen av de anklagade — allesamman sedan årtionden framträdande politiker, många prövade under tsarismens terror — uppträdde som övertygad politisk motståndare till Stalin. Alla erkände de gärningar, som lades dem till last, och — anklagade sig själva som skurkar, ärelösa o. s. v. I Italien och Tyskland utstår tusentals antifascistiska kämpar de fruktansvärdaste tortyråtgärder från sina bödlars sida, och här skulle så framstående politiker så fullkomligt falla till föga? Det är också eljes vid dylika processer vanligt, att anklagarna förelägger de anklagade *bevisen* för deras gärningar och så övertygar dem. Men här var de enda bevisen de skildringar de anklagade själva gav i form av bekännelser.

Snabb rättegång och dom.

Processen piskades *mycket hastigt* igenom och man försökte att genom *fullbordade fakta* (dom och exekution) så fort som möjligt få hela historien glömd utanför Sovjet-Unionen. Häktningarna fortgår, även en hel del tyska KP-medlemmar, som f. n. vistas i Sovjet-Unionen, har drabbats (se t. ex. utslutningarna ur KPD, publicerade i Deutsche Volkszeitung 11. 10. 36) men med argumentet, att de anklagade ju själva har erkänt allt, har det lyckats tränga tillbaka de betänkligheter, som uppstått inom KP-sektionerna. De världspolitiska tilldragelserna i övrigt, särskilt kampen i Spanien, gjorde sitt till för att även i andra kretsar skjuta frågan om Moskva-processen i bakgrunden. Kvar står emellertid misstanken, ja, hos många *övertygelsen*, att här medvetet, mot bättre vetande, har utförts ett politiskt justitiemord, som knappast finner sin like i världshistorien.*

Att konstatera, hur saken verkligen ligger till, är mycket svårt utanför Sovjet-Unionen och på avstånd från platsen för händelserna. Det är särskilt svårt därför, att beträffande de mest framträdande anklagade dödsdomen redan har exekverats och därmed varje efterprövning genom korsförhör har omöjliggjorts. Trots detta erbjuder emellertid *det officiella process-referatet*, utgivet av folkkommissariatet för rättsväsendet och utkommet på tyska såväl i bokform som i Rundschau i Basel (1936, n:r 39), möjligheten att underkasta äktheten i anklagelserna en efterprövning. Detta har vi gjort och måste därvid komma till den slutsatsen, att de anklagades bekännelser är *fulla av motsägelser* och på många ställen bevisligen motsäger sanningen.

Vi betraktar det som en av våra största uppgifter att försvara Sovjet-Unionen som det socialistiska uppbyggets stat. Därför kan vi inte helt enkelt gå förbi dessa fakta. Detta så mycket mindre som processen icke har blivit utan inverkan på den internationella arbetarrörelsen, särskilt på det redan inledda samarbetet mellan arbetarpartierna. Vidare är det som har hänt av så vittgående betydelse för bedömandet av Sovjet-Unionen och för dess vidare utveckling, att vi även av det skälet är skyldiga att ta ställning.

---

* Under tiden har en ny process i Novosibirsk i slutet av november 1936 mot tyska ingenjörer och ryska "trotskijster" givit frågan ny aktualitet och bebådats ännu flera processer.

Processen i Novosibirsk skulle bestyrka "trotskijsternas samarbete med fascisterna" och fick bl. a. fram "erkännanden", att de förbundna fascisterna och trotskijsterna skulle eftersträva "kapitalismens återställande" i Ryssland. Man upptäckte plötsligt ett nytt "centrum" i Väst-Sibirien!. Den i första processen endast i förbigående omnämnde och dittills på hög samhällspost sittande *gamle bolsjevikens Pjatakov* stämplades i den nya processen med ens som den politiske ledaren för denna västsibiriska sammansvärjning. Hans dom är ännu inte avkunnad.

Anklagelser och processens gång

Inget bevismaterial förebragt.

I polemiken mot Andra internationalens ledare och andra som har tvivlat på processen, påstås från officiellt håll i den kommunistiska världspressen, att de framställda anklagelserna under processen blivit till fullo bevisade. Så skriver t. ex. Dimitrov i Rundschau 1936 n:r 38:

”Ställda mot väggen av fakta och ovederläggliga bevis erkände de (de anklagade) till fullo de dem påbördade gärningarna. Brottsliga konspiratörer hade tagits *på bar gärning med vapen i hand . . . med sprängämnen* ... Dokumentariskt bevisades inför rätten att terroristerna stått under personlig ledning av Trotskij, som hade sänt ut dem att mörda Stalin. *Bevis för brottet anfördes mer än tillräckligt i öppen process.*”

Om detta vore riktigt, så måste i själva verket alla tvivel förstummas. Men på basis av det officiella processreferatet måste konstateras, att Dimitrov här talar osanning. I hela processen har enligt det officiella, utförliga referatet utom den anklagade Olbergs falska pass inte förebragts något enda dokument eller eljes bevismaterial.

Det har heller inte i hela processen, varken i åklagarskriften eller i bekännelserna, och lika lite i förundersökningen genom vittnesmål någonsin eller någonstans sagts eller skrivits, att någon tagits på bar gärning med vapen och sprängämnen. Endast en rad anklagade, däribland David, har ”erkänt”, att de haft revolver i avsikt att begå terrordåd mot vissa ledare resp. haft recept för tillverkning av bomber. Men ingen har ”tagits på bar gärning”, och inget vittne har framträtt och sagt sig se detta.

Var det påstådda brevet från Trotskij eller falsarium?

I sitt slutanförande talar statsåklagaren Vysjinskij om ett brev från Trotskij med uppmaning att undanröja Stalin. Härtill heter det i processreferatet, att brevet tagits ur ett hemligt fack i Holzmans koffert och bilagts anklagelsen som bevismaterial. Därvid är det att börja med oklart, om denna sats egentligen härrör från Vysjinskij eller från referatets författare. Fast står emellertid:

1. Varken i åtalet på basis av förrannsaktionen eller under själva processen — och inte heller vid förhöret med Holzmans — nämns detta fynd i kofferten med ett enda ord.
2. Holzmans uppges ha medfört det från mars 1932 härrörande brevet från en resa till Berlin och Köpenhamn. Den gången blev han vid sin återresa i Sovjet-Unionen tydligen varken misstänkt eller undersökt, ehuru han tidigare var känd som Trotskij-anhängare. Att han sedan under illegal verksamhet skulle ha förvarat ett sådant dokument i hela fyra år hemma i sin bostad och skulle ha använt ett så gammalt känt trick som dubbla koffertbottnar, är också svårt att tro.
3. Trotskij här nämnda maning att mörda Stalin är i själva verket ett i Trotskij-pressen publicerat *öppet brev* till Sovjet-Unionens centrala exekutiv-kommitté, vari det bl. a. heter: ”Man måste äntligen följa Lenins sista bestämda råd att sopa undan Stalin.” Den gången och under de följande fyra åren uppfattades detta av alla, även av Sovjet-Unionens ledning, som en uppmaning att politiskt undanskaffa Stalin. Ingen har före processen därför beskyllt Trotskij för individuell terror. Men nu ska denna sats utgöra bevisdokumentet. Som man ser återstår inte heller här av ”de dokumentariska bevisen”, som Dimitrov talar om, någonting.

Talet av åklagaren om chiffer bestyrktes inte.

Vysjinskij sade i sitt stora åklagartal (Rundschau n:r 30 s. 1627):

”Smirnov satt (i fängelse) sedan den 1.1.1933, men vi vet, att Smirnov från fängelset organiserade förbindelsen med sina trotskister, man har nämligen löst det chiffer varigenom Smirnov satte sig i förbindelse med sina kamrater.”

Chiffer kan man lösa endast om man har ett med chiffer skrivet papper i sin hand. Vad hade alltså varit naturligare än att åklagaren hade lagt fram ett sådant papper som bevisdokument i processen och föreläst den dechifftrade texten? Men härav förekom ingenting. Enligt det officiella referatet framlades icke vid något tillfälle ett sådant papper med chiffer och inte heller nämnes i förhandlingarna överhuvud något därom. Inte heller vid förhöret med Smirnov. Man måste alltså anta, att Vysjinskij framställde anklagelsen om chiffret endast för att därmed beslöja det ohyggliga faktum, att Smirnov dömdes till döden för *påstådd* terroristisk verksamhet vid en tid då han satt i fängelse. Så ser den ”bevisningen” ut.

Med dessa konstateranden har också samtidigt vederlagts påståenden i Dimitrovs anda som gjorts i resolution av Tyska kommunistpartiets CK (”bilagt bevismaterial”, ”bandet upptäckt genom säkerhetsorganets vaksamhet” etc.). Ett annat påstående i CK-resolutionen om ”påvisad förbindelse” mellan trotskisterna och Hitler-fascismen återkommer vi till.

Åtalets huvudpunkter

1. Sinovjevs och Trotskijs oppositionsgrupper förenade sig i slutet av 1932 och bildade ett speciellt ”centrum”.
2. Huvudvillkoret och grundvalen för denna förening var erkännandet av den individuella terrorn mot Sovjet-Unionens nuvarande ledare. Under fyra år har terrordåd mot dem planerats och förberetts. Trotskij var från utlandet den huvudsaklige initiativtagaren och pådrivaren till terrordåden och har i det syftet utfärdat en mängd anvisningar.
3. Mordet på Kirov i december 1934 organiserades och utfördes av detta terroristförbund.
4. Trotskij och de med honom samarbetande grupperna har sedan årtal samarbetat även med den tyska Gestapo och därmed med fascismen överhuvud.

Hur såg ”bekännelserna” ut?

Dessa anklagelser har till fullo ”bekräftats” genom ”bekännelserna”. Men redan vid en ytlig genomläsning av processrapporten och särskilt statsåklagarens anklagelseskrift och anklagelse-tal liksom vid de anklagades märkvärdiga självbeskyllningar framkommer hos den politiskt erfarne läsaren misstanken, att han har att göra med ett bedrägligt alster av inskränkt polis-anda. Terroristerna förebrås exempelvis som särskilt, att ”de på alla sätt döljde och maskerade sin kontrarevolutionära verksamhet och organiserandet av terrordåd”. I åklagarskriften anföres bl. a. följande vittnesmål av den anklagade *Reingold*:

”År 1933-34 sade mig Sinovjev i sin bostad mellan fyra ögon följande: Den praktiska huvuduppgiften är att uppbygga det terroristiska arbetet så konspirativt, att man under inga omständigheter komprometterar sig.”

Så löjligt uttrycker sig inskränkta polissjälur, när de ska göra sig märkvärdiga. Tänka sig: sådana konspirativa saker uttalas mellan fyra ögon (tydligt en komplicerad förbrytelse). Och tidpunkten anges så noga som: ”1933-34”. Som praktisk huvuduppgift anger, att man — måste vara konspirativ o. s. v.

Av avgörande betydelse är dock de stora motsägelser som man vid närmare granskning stöter på i de anklagades uttalanden och i åklagarens tal. I det följande ska vi undersöka dessa påståenden enligt de fyra angivna huvudpunkterna. Till kontroll på citaten ur det officiella referatet anger vi varje gång inom parentes sidan i Rundschau (n:r 39, den 1 september 1936).

1. Trotskijs och Sinovjevs förenade terroristcentrum,

Trotskyj och Sinovjev och de bakom dem stående oppositionsgrupperna samarbetade som bekant 1928-1929. Den gången betecknades de officiellt som "det principlösa blocket", därför att bägges grunduppfattningar alltså var mycket olika. Sedan Sinovjev, Kamenev m. fl. 1929 först av alla avlagt en bekännelse om sin ånger inför Stalin-CK, kom det till öppen brytning mellan de två grupperna. Den fann också mångfaldiga uttryck i offentliga tidningsartiklar. Sedan dess har man aldrig på nytt hört, att Trotskyj och Sinovjev åter skulle ha förenat sig. I mån Sinovjev och hans vänner nämndes i Trotskyjorganen, skedde det alltid med förebråelsen, att de fejt krupit för Stalin och att de varit principlösa. Först nu konstateras till hela världens överraskning i processen, att de 1932 förenat sig och ett gemensamt mystiskt "centrum" bildats. De uttalanden, på vilka ensamma detta "konstaterande" baseras, är såväl beträffande tidpunkten för grundandet och tiden för verksamheten som ifråga om personsammansättningen fullkomligt motsägande.

Mratsjkovskij, som först hördes i processen, säger:

"Trotskisternas och sinovjevisternas terrorblock grundades i slutet av 1932." (s. 1598 sp. 1.)

På spalt 2 samma sida heter det:

"*Vysjinskij*: När organiserades det förenade centrum? *Sinovjev*: Sommaren 1932. *Vysjinskij*: Under vilken tid arbetade centrum? *Sinovjev*: Faktiskt till år 1936."

Eftersom Sinovjev, Kamenev m. fl. skickades i exil redan hösten 1932, kunde man (resp. de själva) endast anklaga dem för delaktighet i grundandet av det s. k. centrum i Moskva. Om detta dateras till sommaren och inte först, som *Mratsjkovskij* säger, till slutet av 1932.

Gentemot Sinovjevs uppgift, att "centrums" verksamhet fortsatt till 1936, säger den anklagade *Bakajev*:

"Den gången (hösten 1932) ägde en sammankomst rum med Sinovjev, Jevdokimov, Kuklin, Charov, Dreiser och andra och det beslöts att tills vidare inställa den terroristiska verksamheten. Hösten 1934 upptogs den åter."

Men *Vysjinskij* förklarar i anklagelsestalet:

"Från 1932 börjar det (centrum) utveckla sin verksamhet vidare. År 1933 visar det en speciell aktivitet."

Nu hade ingen talat om den speciella aktiviteten 1933 och ingen säger något om motsägelserna i Sinovjevs och särskilt *Mratsjkovskij*s uttalanden.

Vilka var medlemmar av "centrum"?

Om denna för processen ytterst viktiga fråga finns det helt olika uttalanden. Enligt *Mratsjkovskij* (s. 1598) bestod "centrum" av: Sinovjev, Kuklin, Kamenev, Lominadse, Krasjovskij, Ter-Vaganjan och andra. Kamenev nämner då också han tillfrågas därom icke Lominadse men väl Smirnov, som betecknande nog saknas hos *Mratsjkovskij*. (*Mratsjkovskij* anses för trotskist lika väl som Smirnov. Kamenevs uttalande s. 1604 sp. 2.) Reingold återigen vet här ingenting om Kuklin och Lominadse men nämner ytterligare Sokolnikov. Och aldrig tar åklagaren fasta på sådana underlåtenheter eller motsägelser. Endast frågan, huruvida Smirnov överhuvud var medlem av "centrum" resp. hade "utträtt" därur, intresserar honom på ett för Smirnov ogynnsamt sätt. Vid detta förhör med Smirnov själv heter det:

"*Vysjinskij*: Ni var medlem av centrum? *Smirnov*: Ja, det var jag . . . *Vysjinskij*: När utträdde ni ur Centrum? *Smirnov*: Jag beredde mig inte att utträda. Det fanns ingenting som jag hade kunnat utträda ur. *Vysjinskij*: Centrum fanns ju? *Smirnov*: Vad för ett centrum? ..."

Vysjinskij avbryter och frågar de andra anklagade, om centrum fanns. Sedan dessa svarat ja, ansätter han Smirnov: ”Hur kan ni tillåta er påstå, att det inte fanns något centrum?” Detta sällsamma intermezzo väcker lika väl som de nyss skildrade motsägelserna i uppgifterna misstanken, att hela centrumshistorien är en uppfinning. I varje fall är ”bekännelserna” så motsägande och bristfälliga, att ingen ansvarsmedveten åklagare kan bygga på dem, att då inte tala om att sedan på dem kan fällas dödsdomar.

2. Den individuella terrorn.

Hela processen grundas på beskyllningen och den förmenta bevisningen, att Trotskijs och Sinovjevs anhängare skulle ha övergått till individuell terror. Den beskyllningen framställdes första gången i augusti 1936 i samband med processen. Beskyllningen såväl som ”bekännelserna” stöder sig främst på förmenta tilldragelser åren 1931 och 1932.

Om det skulle stämma, så måste den tiden redan dussintals, ja, hundratals människor ha vetat om det. Men i processen nämns några dussin personer, som den gången skulle haft att göra härmed. I hela fem år skulle alltså Sovjet-Unionens och KP:s ledning, skulle GPU:s jättenät inte ha märkt något av dessa agenter? Det är med rådande förhållanden i Sovjet-Unionen fullkomligt otänkbart. Redan denna frågas framställande för till svaret, att denna beskyllning och dessa bekännelser inte kan vara sanna, att det måste vara frågan om en med konst utförd konstruktion.

Var de dömda anhängare av individuell terror?

Om det också redan är otroligt, att dussintals världsbekanta politiker, som ett helt liv rört sig i marxismens tankebanor, nu plötsligt på Trotskijs direktiv skulle övergå till den individuella terrorn, så svär också en annan faktor emot. Representanter för den individuella terrorn måste visserligen logiskt sett hemlighålla sina konkreta avsikter och attentatsförberedelser. Men de kan dock inte dölja sin principiella ståndpunkt i frågan. För varje terroristgrupp är den öppna bekännelsen till denna kampform nödvändig redan därför, att endast därigenom de aktiva medlemmarna får den nödvändiga politiska och moraliska hållningen, som är ofrånkomlig för sådan verksamhet. Därför bekände sig socialrevolutionärerna i Ryssland och andra anarkistiska terrororganisationer alltid offentligt till denna princip. Trotskij däremot, som ända till sista tiden har utvecklat en väldig publicistisk verksamhet, skulle under alla dessa år ha fullkomligt förtegat sin teoretiska svängning. Även processens arrangörer har insett det omöjliga i ett sådant antagande. Därför upptäcker de nu efter flera år plötsligt, att Trotskijs den gången allmänt bekanta upprop att ”sopa undan” Stalin etc. skulle ha inneburit uppmaning till individuell terror. (Se det omtalade dokumentet i Holzmans koffert!) Utom detta har de intet bättre bevis än ett dumt, pojkaktigt öppet vykort från den franske ungdomsledaren Zeller till en kamrat, på vilket han har skrivit ”död åt Stalin”.

Hur såg bevisen ut?

Men låt oss återkomma till själva processen och undersöka det där framlagda ”beviset”, att Trotskijs och Sinovjevs riktningar skulle övergått till individuell terror och hur Trotskij skulle ha gett sina direktiv därtill.

Enligt en rad uttalanden, bl. a. av Mratsjkovskij, och enligt bekännelse av Smirnov började övergången till den individuella terrorn med, att Trotskij genom sin son Sedov sommaren 1931 lät säga Smirnov, som var på utlandsresa, att man måste övergå till den individuella terrorn. Smirnov förde sedan, som han själv sade, dessa ”direktiv” vidare till den ryska Trotskij-gruppen. Smirnov angavs vara ledaren för Trotskij-gruppen i Sovjet-Unionen. Ett meddelande till honom hade alltså varit nog för Trotskij. Men den ”konspirative” Trotskij sände mot alla regler alltjämt nya kurirer för att överlämna de för länge sedan givna terror-direktiven.

Enligt *Berman-Jurins* uttalande fick han i slutet av 1931 av Sedov i uppdrag att ta reda på en ”pålitlig tysk”, som skulle utföra ett viktigt uppdrag. Berman-Jurin nämnde då Alfred Kuhn. Denne for så till Moskva och överlämnade Trotskij i två dokument skriftligt skisserade terror-direktiv (s. 1611). En tredje överbringare av de trotskijiska terror-direktiven var en viss Gaven (hösten 1932). Där om står det i processreferatet bl. a.: ”Vysjinskij: Ni Smirnov bekräftar inför högsta domstolen, att ni av Gaven erhöill en anvisning från Trotskij på terrorns genomförande? Smirnov: Ja.”

I november 1932 var Trotskij som bekant några dagar i Köpenhamn för att hålla ett föredrag där. Härifrån skulle han ha lämnat terror-direktiven till tre personer (Holzmann, David och Berman-Jurin) och senare ytterligare, via sin svärdotter, till V. Ohlberg. (Vi återkommer speciellt till Köpenhamns-episoden.)

Detta var sammanlagt redan sju terror-direktiv av Trotskij. Den åttonde direktiv-avlämnaren blev så Moses Lurie. Han fick till omväxling de från Trotskij härrörande direktiven i mars 1933 från — Ruth Fischer och Maslow! Moses Lurie säger enligt det officiella referatet härom:

”Trotskij är av den åsikten och yrkar därpå, och vi, d. v. s. Maslow och Ruth Fischer, är solidariska med dessa Trotskij direktiv, som består i följande: organiserandet av terrordåd mot ledarna för Sovjet-Unionens KP och sovjetregeringen måste ovillkorligen påskyndas. Dessa direktiv mottog jag av Ruth Fischer och Maslow den 4 mars 1933 i muntlig form.” (s. 1615.)

Denna, man kan redan säga massavsändelse av terrordirektiv räcker emellertid ännu inte. I oktober 1934 uppges Trotskij återigen ha givit terror-direktiven till en intim förtrogen *Dreizer* i ett med kemiskt bläck skrivet brev och det i en form som om de nu sändes för allra första gången. Dreizer hade 1931 varit i Berlin, och det heter i processreferatet:

”I Berlin hade Dreizer två gånger sammanträffanden med Sedov. Sedov sade honom då, att Trotskij direktiv skulle skickas senare. I oktober 1934 (alltså tre år senare) hade Dreizers syster från Warschau med sig en tysk (!) filmtidskrift, som hon hade fått för Dreizers räkning av en agent för Sedov. I tidskriften upptäckte Dreizer med lätthet ett med kemiskt bläck skrivet egenhändigt brev från Trotskij med direktiv att genast förbereda terrordåd mot Stalin och Vorosjilov.”

Denna framställning verkar ganska misslyckad, helst när man vet att Trotskij och hans son Sedov från 1934 inte* längre uppehöll sig i Frankrike. De har svårligen kunnat skriva sina hemliga anvisningar därifrån på tyska tidningar, helst som varje tysk tidning är särskilt misstänkt i Ryssland och vid inresan kontrolleras och eventuellt konfiskeras.

Till alla terrordirektiven kommer ytterligare följande uttalande av Nathan Lurie, som säger sig redan sedan 1927 ha varit verksam i Trotskij-gruppen

”I början av 1932 sade mig Moses Lurie (samma man som ju först ett år senare fick terror-direktiven av Ruth Fischer!), att det vore på tiden att resa till Sovjet-Unionen och där utöva terroristisk verksamhet ... I april 1932 reste jag.”

Enligt uppgift har Nathan Lurie sedan i Sovjet-Unionen träffat Konstant och Leipschitz, vilka redan sedan länge i förbindelse med *Gestapo-agenten Weiss* utövade terroristisk verksamhet, som det säges i samförstånd med trotskijsterna.

Trots denna våren 1932 av trotskijsterna i Sovjet-Unionen organiserade terrorverksamhet hörde de sig sommaren 1932 uttryckligt för hos Trotskij, hur han stod till terrorn. Han ska då, som vi såg, ha sänt en mängd terror-direktiv. Man häpnar bara över, att arrangörerna i Moskva vågade servera världen så motsägande uppgifter.

---

* ”inte” är här uppenbarligen en felskrivning (ska bort), ty både Trotskij och Sedov var 1934 bosatta i Frankrike
– Red anm

Men hur ser ”bekännelserna” ut? Anklagade Dreizer, Reingold, Bakajev, Pikel m. fl. skildrar med märkvärdig iver, hur de 1932, 1933 och 1934 organiserade resp. deltog i mordaktioner mot Stalin. Med lika märkvärdig iver bekräftar Sinovjev och Kamenev gång på gång dessa uttalanden. Ivern är så märkvärdig därför, att hittills har alltid sådana anklagade brukat söka rentvå sig eller åtminstone framlägga avgörande motiv för sina handlingar. Hos en av dem kunde man kanske tro på något så psykologiskt märkvärdigt, att han haft behov att om möjligt framställa sig som ännu större skurk än åklagaren redan framställt honom. Men alla – det är obegripligt.

Direktiv till mord på Stalin.

Saken blir ännu mer motsägelsefylld, när man närmare granskar uttalandena om de förmenta direktiven till bestämda personer att mörda Stalin. De ”konspirativa” Trotskij- och Sinovjev-grupperna måste enligt dem lida av en sjuklig skvalleraktighet. Nästan vem som helst, som de mötte, hade de enligt dessa uttalanden givit i uppdrag att mörda Stalin.

Enligt processreferatet var utom ledarna Trotskij, Sinovjev och Smirnov direkt och indirekt medverkande i direktivens överbringande och i mordförsöken: Reingold, Kamenev, Jevdokimov, Dreizer, Mratsjkovskij, gruppen Gajevskij, V. Olberg, Berman-Jurin, David, Bakajev, Franz Weiss, Nathan Lurie, Moses Lurie, Holzmann, Pikel, Bogdan, Radin och Gaven. Detta är redan *20 personer*. Med deras medinvigda och medhjälpare måste det ha varit ännu många fler. Och trots det har stats- och partiorganen inte vetat något om saken i fem år ! Av de många trotskijster och sinovjevister, som under dessa år omvände sig och avlade syndabekännelser, har ingen enda förrått något! Det är absolut otänkbart.

Trotskij skulle ha lämnat morddirektiv i obefintligt hotell.

Om alltså här kan konstateras något otroligt, så kan, vad gäller uttalandet om *Trotskij*s mord-direktiv vid dennes besök i Köpenhamn osanningen i bekännelserna direkt bevisas. *Holzmann* säger exempelvis:

”Jag överenskom med Sedov (i Berlin), att jag om ett par dagar skulle resa till honom i Köpenhamn och ta in på hotell Bristol . . . Från stationen gick jag direkt till hotellet och sammanträffade i hallen med Sedov. Vid 10-tiden på f. m. for vi till Trotskij.”

Holzmann skildrar så, hur Trotskij utvecklade för honom, att Stalin måste undanröjas. *V. Olberg* säger däremot:

”Från maj 1931 till slutet av 1932 träffades vi (Sedov och Olberg) nästan dagligen ... Redan före min avresa till Sovjet-Unionen hade jag planerat att tillsammans med Sedov resa till Trotskij i Köpenhamn. Vår resa blev inte av. Till Köpenhamn reste Sedovs fru, Susanna, och när hon kom tillbaka, hade hon med sig ett brev från Trotskij riktat till Sedov och vari Trotskij förklarade sig gå med på min resa till Sovjet-Unionen och uttryckte förhoppningen att det skulle lyckas mig att utföra mitt uppdrag.”

Det är klart, att åtminstone den ena av de två, Holzmann eller Olberg, måste ha *ljugit*. Medan Holzmann skildrar, hur han sammanträffade med Sedov i Köpenhamn, säger Olberg, som uppger sig ha nästan dagligen varit tillsammans med Sedov, att Sedov överhuvud inte var i Köpenhamn utan att det var dennes fru Susanna. Och *aldrig*, varken här eller vid andra sådana motsägelser, *ingriper åklagaren* för att klara upp saken! Redan detta är ett bevis för, att man inte kan tala om någon samvetsgrann undersökning i denna process.

Holzmann berättar, att han skulle ha sammanträffat med Sedov på *hotell Bristol* i Köpenhamn. I den danska pressen har sedan konstaterats, att hotell Bristol i Köpenhamn *inte längre funnits efter 1917*. Alltså ännu ett bevisat falskt uttalande! — Men just på dessa två anklagades uppgifter, särskilt Olbergs, baseras anklagelsen, att Trotskij bl. a. skulle ha organiserat ett mord på Stalin m. fl.

Polisspioner som anklagar.

Olbergs övriga uttalanden har t. o. m. typen av en polisspions rapporter. Olberg reste enligt uppgift i slutet av 1933 (bör väl vara 1932) första gången till Sovjet-Unionen. Här stannade han till slutet av juli 1933. Syftet med hans resa var att förbereda och utföra mordet på Stalin. Anländ till Sovjet-Unionen (på falskt pass) säger sig Olberg ha hållit sig dold där i 1½ månad (varför?) och sedan i Stalingrad ha fått tillbaka sitt pass som historielärare. Där kunde han inte stanna utan måste tillbaka till utlandet, därför att — han inte kunde uppvisa några papper om sitt förhållande till militärtjänstgöringen (s. 1610 sp. 1). Vilken strålande polisspionfantasi! Hur lätt hade inte en sådan svindel i rättssalen kunnat avslöjas av verkligt ansvariga domare! Men ingen frågar, vem som egentligen skaffade Olberg hans plats i Stalingrad o. s. v. Olberg kan ostört fortsätta och berätta, att han under tiden i utlandet hade sökt skaffa sig ett nytt pass och så 1936 åter kommit till Sovjet-Unionen. Därom heter det i processreferatet:

”Efter ett kort uppehåll i Minsk begav sig Olberg till Gorkij, satte sig i förbindelse med trotskijsterna Jelin och Fedotov, fick hastigt arbete i pedagogiska institutet i Gorkij och kvarblev där till den dag han häktades. Här i Gorkij utarbetades också attentatsplanen mot kamrat Stalin ... I Gorkij erfor Olberg av Fedotov, att kampenheterna var organiserade redan före hans ankomst. Olberg hade endast att utarbeta själva attentatsplanen.”

Han fick, som han vidare förklarar, skriftlig anvisning av Trotskij till Gorkij — naturligtvis via tredje person och i överenskomna andra ord —, att attentatet mot Stalin måste försiggå den 1 maj 1936. Så kom Olbergs häktning emellan. Man förstår inte, vad det var för en stor plan som skulle utarbetas och varför denna plan utarbetades i Gorkij och inte på ort och ställe, i själva Moskva.

De övrigas uttalanden.

I *David's* uttalande om sin påstådda sammankomst med Trotskij (i syfte att mörda Stalin) är det att börja med mycket betecknande, att han — enligt egen uppgift — först i augusti 1932 första gången kom i förbindelse med Sedov och så genom honom med Trotskij. Trotskij såg alltså denne David för första gången och började ändå omedelbart samtalet med planerna att mörda Stalin (”fysiskt undanröja”). Ordagrant säger David vidare:

”Han (Trotskij) föreslog mig att resa till Sovjet-Unionen och utföra terrordåd personligen, utan hjälp av andra, utan hjälp av någon organisation, utan förbindelse med andra trotskister.” (s. 1617 sp. 1.)

Ett sådant direkt, ohyggligt morduppdrag skulle Trotskij ha givit en för honom dittills alldeles obekant människa!

Berman-Jurin är den tredje, som enligt uppgift skulle ha fått uppdraget att mörda Stalin direkt av Trotskij i Köpenhamn. Han liksom David for i mars 1933 till Moskva. Båda hade, som de säger, anvisning från Sedov att samarbeta i Moskva (förut hette de, att David skulle arbeta alldeles ensam). Båda var de i Köpenhamn under de få dagar Trotskij vistades där men träffades varken i Köpenhamn eller på resan. De sammanfördes heller inte i Köpenhamn. Båda säger nu, att de efter ankomsten till Moskva träffades och i mars 1933 utarbetade planen att skjuta Stalin på 13. EKKI-plenum (som ägde rum i december 1933 och om vilken tidpunkt man ännu i mars inte kände något). Så kommer följande tydliga motsägelse i de två uttalanden. Berman-Jurin säger enligt referatet:

”Fritz David skulle skaffa Berman-Jurin ett inträdeskort och denne skulle skjuta på Stalin. Men aftenen före plenum visade det sig, att David inte lyckades skaffa Berman-Jurin ett inträdeskort, och planen misslyckades. Det beslöts att uppskjuta mordet på kamrat Stalin till Kominterns kongress.”

Vid förhöret med *David* sade däremot denne:

”Dessa avsikter (attentatet) misslyckades, då kamrat Stalin inte deltog i 13. EKKI-plenum. På Kominternkongressen trängde Fritz David in ensam, då han inte kunde skaffa ett inträdeskort åt Berman-Jurin.”

Ifråga om mordavsikten vore denna förväxling av EKKI- och Komintern-plena betydelselös. Men då det gäller tillförlitligheten och sanningsenligheten i hela utsagorna är den av stor betydelse.

Det är också *föga troligt*, att David och Berman-Jurin redan omedelbar efter EKKI-sammanträdet (december 1933) skulle ha haft konkreta planer för Kominternkongressen (7. kongressen). Då var tiden för kongressen ännu inte fastställd, ja, man talade inte ens ännu om att den skulle äga rum. Då det hade gått inte mindre än fem år sedan den sista, den 6. kongressen, antogs på många håll, att det överhuvud aldrig mer skulle bli någon Kominternkongress. Kongressen ägde så rum också först efter ytterligare 2 år, 1935. De sammansvurna hade alltså måst vänta ännu ytterligare 2 år med sitt attentat, ehuru Trotskij skulle så envist ha givit dem uppdraget.

Emellertid utfördes, som redan framgick av Davids citerade uttalande, inte heller sedan på Komintern-kongressen något attentat. Det hade varit ”omöjligt att närma sig kamrat Stalin”.

David säger vidare, att efteråt hade till Sovjet-Unionen kommit *utsända från Sedov*, vilka gjort honom häftiga förebråelser. Och *ingen frågor*, vilka dessa var, hur de kom i kontakt med David o. s. v.

Detta till hela frågekomplexet om det förmenta mordförsöket på Stalin. Den som betänker, från hur många håll och av hur många personer i *åratal* mordet på Stalin skulle ha förberetts, måste förundra sig över, att aldrig ens ett misslyckat attentatsförsök har förövats eller blivit känt. De som så farliga framställda terroristerna måste på sitt brottsområde ha varit häpnadsväckande odugliga klåpare.

Förelåg attentatssammansvärjningar mot Stalin?

Vi anser emellertid, att mångfalden av förmenta attentatssammansvärjningar är en produkt av en överhettad GPU-fantasi. Man kan endast förklara det hela så, att processens arrangörer därmed ville för sin herre Stalin och allmänheten bevisa ”trotskijsternas” önskade farlighet och GPU:s duktighet. Därvid har de bevisat för mycket och därmed avslöjat det hela som en lögn.

Detsamma gäller

mordplanerna mot Vorosjilov, Sjdanov, Kaganovitsj, Kossiov, Ordsjonokidse och Postvesjev.

Här är bevisföringen ännu ytligare. Nästan hela anklagelsen grundas på löst prat, som ser ut så här. *Mratsjkovskij* säger:

”I medio av 1934 rapporterade J. A. Dreizer till mig, att han samtidigt förberedde mord på Vorosjilov. I det syftet skulle Dimitrij Schmidt, som innehade en befälspost i armén, instrueras.” (s. 1596, sp. 1.)

Anklagade Dreizer uttalade den 31 juli:

”Till utförandet av terrordådet adjungerade jag Estermann och Gajevskij och 1935 Schmidt och Kusmitsjev. De senare åtog sig att mörda Vorosjilov.”

Sällsamt nog kom inte domstolen på den tanken att förhöra befälspersonen Schmidt härom!

Nathan Lurie säges ha gått i flera månader på Frunsegatan för att få syn på Vorosjilov. I det sammanhanget heter det i referatet (s. 1614):

”N. Lurie: Vi såg Vorosjilovs bil, när den for Frunse-gatan fram. Men den for alltför fort. Att skjuta på en bil, som kör fort, är hopplöst. Vi kom överens om, att det var meningslöst.

Ordföranden: Lyckades ni se kamrat Vorosjilovs bil?

N. Lurie: Jag såg den, och en annan medlem av gruppen såg den också.

Ordföranden: Och så slutade ni att se efter kamrat Vorosjilovs bil?

N. Lurie: Ja.

Ordföranden: Av vilket skäl?

N. Lurie: Därför att vi hade övertygat oss om, att det inte lönade sig att skjuta med en revolver.”

Man måste le åt ordförandens frågor. Lurie fortsätter så att prata. Han hade sedan ägnat sin uppmärksamhet åt att anskaffa sprängämnen att göra bomber av. Men också här stannade det vid attentatsavsikten. Så sammanträffar han med Moses Lurie och berättar för denne, att han *ämnar* göra ett attentat mot Kaganovitsj och Ordsjonikidse. Men Moses gav honom i uppdrag 1936, att under förstamajdemonstrationen i Leningrad skjuta på Sjdjanov. I det syftet hade han där gått med i demonstrationståget med en revolver i fickan. Men *inte heller det attentatet blev av* ”därför att vi tågade förbi för långt från honom”. (s. 1634 sp. 2.)

Så ömkliga ser de påstådda bevisen på attentatören ut. Så togs attentatsmännen ”på bar gärning med vapen i hand”, med bomber och revolverar, som Dimitrov har skrivit.

3. Mordet på Kirov.

Kirov blev verkligen mördad, och av en KP-medlem, i particentralen i Leningrad. Det mordet anföres i den kommunistiska pressen alltjämt som bevis även för de ovan skildrade anslagen. Man skriver: ”Är inte mordet på Kirov ett faktum? Är inte mordet ett fruktansvärt bevis?”

Låt oss rekapitulera uttalandena om *Kirovmordets sammanhang med de påstådda fasta oppositionsgrupperna*.

Sinovjev och Kamenev tävlar rentav om att ha varit den mest skyldiga. *Sinovjev* förklarar i sitt slutord:

”Jag förklarar mig skyldig till att ha varit huvudorganisatören till mordet på Kirov.” (s. 1633, sp. i.)

Sinovjev förklarar (s. 1606, sp. 2), ”att han år 1934 sände Bakajev till Leningrad för att kontrollera beredskapen i det där utförda arbetet för mordet på Kirov”. Enligt s. 1595 sp. i gav han — hösten 1932 i sin lantbostad — även Karev i uppdrag att förbereda ett terrordåd mot Kirov.

Kamenevs uttalande låter så här (s. 1604, sp. 2):

”*Vysjinskij:* Var mordet på Kirov direkt edra händers verk?”

Kamenev: Ja ... I juni 1934 reste jag personligen till Leningrad, där jag gav den aktive sinovjevisten Jakolev i uppdrag att parallellt med gruppen Nikolajev-Kotolynov förbereda ett attentat mot Kirov.”

Referatet självt säger som sammanfattning av dessa uttalanden (s. 1595, sp. 1):

”Det praktiska förverkligandet av planen att organisera mordet på Kirov uppdrogs, som förrannsaken har givit vid handen, av det förenade centrum åt J. P. Bakajev.”

Som synes blandas här personerna ihop. Men inte heller denna sak konstateras noggrant, fastän det gäller så och så många personers liv. Även här finns det en hel *svärm av attentatsmän* och en årslång verksamhet, som likväl aldrig blivit uppspårad. Enligt processreferatet hade, delvis från 1932 till Kirov-mordet i december 1934, redan följande personer att göra

med saken: Sinovjev, Kamenev, Bakajev, Jakolev, Karev, Reingold, Jevdokimov, Smirnov, Mratsjkovskij, Dreizer, Ter-Vaganjan, Sokolnikov, Nikolajev, Gertik, grupperna Kotolynov, Rumjantsev, Motorin, Fajililovitsj, Sossitskij, Mandelstam, Mjasnikov, Pikel, Radin, Levin. Vem kan på allvar tro, att man för ett mord, som förberedes konspirativt, organiserar ett sådant massuppbåd utan att något därav sipprar ut? Nej, allt talar för, att man först *efteråt* har konstruerat alltsammans för att därmed bevisa mördaren Nikolajevs förbindelse med ett helt terrorcentrum och dettas initiativ. (Dagarna efter mordet på Kirov gick genom pressen, som det föreföll, helt trovärdiga uppgifter, att Nikolajevs motiv skulle ha varit av rent personlig natur.) *Konkreta uppgifter* om den förmenta förbindelsen mellan Trotskijs-Sinovjevskas folk och Nikolajev finns bara i Kamenevs uttalande, att han hade givit Jakolev (Sinovjev-anhängare) i uppdrag att *parallellt* med gruppen Nikolajev förbereda ett attentat på Kirov. Kamenev tillade ytterligare: ”I början av november 1934 fick jag genom en rapport av Bakajev reda på alla detaljerna av Nikolajev-gruppens förberedelser för mordet på Kirov.” (s. 1604, sp. 2.)

I *Bakajevs* uttalande om sin resa till Leningrad skildras, hur han blev bekant med Nikolajev (s. 1603, sp. 1):

”Nikolajev gjorde på mig intrycket av en beslutsam och övertygad terrorist. Han sade, att det hade lyckats honom att noga konstatera tiden för Kirovs färder från sin bostad till Smolnij-byggnaden, att han kunde döda Kirov antingen vid Smolnij eller i Smolnij, att han hade försökt få företräde hos Kirov för att under mottagningen skjuta på Kirov, men att han inte hade blivit insläppt. Nikolajev meddelade vidare, att han spionerade på Kirov tillsammans med två andra terrorister.”

Även om dessa uttalanden vore sanningsenliga, så vore med dem ännu ingalunda bevisat, att Nikolajev hade något uppdrag från ”terror-centrum”. Man måste snarare dra den slutsatsen, att Nikolajev planerade och utförde mordet *oberoende av ”centrum”*. Även Kamenevs uttryck ”parallellt” tyder på, att Bakajev, som påstås ha fått uppdraget av ”centrum”, lärde känna mördaren Nikolajev först kort före mordet, först i november 1934. *Beviset*, att utförandet av mordet på Kirov vore ett verk av det s. k. centrum, *är inte lämnat*. Men därmed faller hela ”bevisföringen med fakta” för Trotskij-Sinovjevgruppens utövande av individuell terror.

4. Förbindelsen med Gestapo.

Den som när detta skrives, tre månader efter processen, kastar en blick i den kommunistiska pressen, kan konstatera, att begreppet ”trotskijstisk-fascistisk” användes så ofta och på ett sådant sätt, som om det överhuvud inte mer kan finnas något tvivel om trotskijsternas fascistiska åskådning och verksamhet. Politiskt är denna beskyllning ännu värre än den för individuell terror och avser att alldeles särskilt drabba Trotskij personligen.

Just därför att denna beskyllning är så oerhörd vore det en alldeles särskild skyldighet att lämna fullkomligt otvetydliga bevis och föra bevisningen så noggrant och utan luckor som överhuvud möjligt. Låt oss nu åter gå till processreferatet.

”Beviset” för förbindelsen med den tyska Gestapo har ”lämnats” endast genom uttalanden av de två Lurie och de två Olberg, i främsta rummet Valentin Olberg. Enligt de två Lurie och Olberg fanns det flera förbindelseställen:

”Bevisen” på att de anklagade hade förbindelse med Gestapo.

1. *Nathan Lurie* lär 1932 ha blivit bekant med en tysk, i Moskva verksam arkitekt Weiss. Denne Weiss vore en emissarie från f. d. SS-ledaren, nu Gestapochefen Himmler och hade tillsammans med en hel grupp och på Himmlers uppdrag förberett terrordåd mot Stalin, Kaganovitsj, Vorosjilov och Ordsjonokidse. *Moses Lurie* påstår, att även Sinovjev skulle ha vetat om detta, och säger (s. 1606, sp. 2):

”Jag frågade Sinovjev, säger M. Lurie, om han vore underrättad om affären Nathan Lurie. Sinovjev sade ja. Sedan sade han till Sinovjev, att Nathan Lurie hade förbindelse med en viss Franz Weiss.

På Sinovjevs fråga, vem Weiss vore, meddelade M. Lurie, att Weiss vore en speciell förtrogen till Himmler, den nuvarande Gestapo-ledaren. ”Jag frågade honom vidare: Känner ni till denna grupp? Sinovjev svarade ja. På min förlägna fråga, om marxister fick använda individuell terror och upprätthålla förbindelse med fascistiska grupper, kom svaret: Men, Moses Iljitsj, ni är ju historiker, varvid Sinovjev anförde parallellen med Bismarck och Lasalle och tillade: Varför skulle inte vi i dag kunna utnyttja Himmler?”

Vad har nu Sinovjev att säga till dessa konkreta beskyllningar? I referatet meddelas:

”Efter Luries svar försöker Sinovjev tillskriva Lurie själv den av honom uttalade satsen om Lasalle och Bismarck. Han kan dock inte förneka faktum, att Lurie faktiskt var i hans bostad och hade ett samtal med honom om terror. Av ordföranden kamrat Ullrich tillfrågad om sitt deltagande i förberedelsen till terrordådet mot kamrat Stalin säger Sinovjev, att han deltog däri ....” (s. 1607.)

Inte ett ord om Gestapo-historien! Tvärtom. När Sinovjev tydligen inte vill vara med om *den* svindeln, för *ordföranden själv* plötsligt in förhöret på en helt annan fråga, på planerna mot Stalin. Här är det något som inte är ordentligt förberett för rättssalen — på annat sätt kan man inte förklara denna medvetna omläggning. Dessutom är det märkvärdigt, att just SS-ledaren Himmler redan 1932 ska ha haft sina agenter i Sovjet-Unionen. Begripligare hade då varit, om tyska nationalsocialistiska partiets den tiden redan existerande ”utrikespolitiska byrå” (ledare Rosenberg) hade underhållit sådana agenter i Sovjet-Unionen. Men man *ville* konstatera en förbindelse mellan Sinovjev–Trotski-sidan och just Gestapo, därför måste Weiss vara just Himmlers agent. Och så rörde man ihop det, så att Weiss skulle ha varit Gestapoagent 1932 när det ännu inte fanns någon Gestapo (nazisternas officiella hemliga polis). Att meningen var att väcka det intrycket, framgår av processreferatet, där det (bl. a. s. 1604, sp. 1) heter:

”Den omständigheten, att det i spetsen för terrorgruppen stod en *direkt agent för tyska hemliga polisen*, bekom inte det ringaste N. Lurie och hans trotskijstiska kumpaner.”

En *motsägelse* kan också konstateras i Nathan och Moses Luries uttalanden beträffande tiden då de lärde känna varann. Nathan säger, att han i slutet av sommaren 1927, då han blev trotskijst, satt sig i förbindelse med Moses Lurie. Omedelbart härefter förhörs Moses Lurie och säger, att han stått i förbindelse med Nathan Lurie ungefär från april 1933 till 2 januari 1936. Motsägelsen observeras inte alls av rätten. Den medger också slutsatser baklänges beträffande processarrangörernas ”sanningskarlek” och ”ansvarskänsla”.

Huvudpersonen i förbindelsen med Gestapo.

2. *Valentin Olberg* är enligt referatet inte bara Trotskijs huvudagent utan också huvudvittnet och samtidigt huvudpersonen i förbindelsen med Gestapo. Han har enligt åklagarens skrift redan vid förrannsakingen lämnat uppgifter, som inte lämnar något övrigt att önska ifråga om tydlighet och ger intrycket, att här säges allt som åklagare och rannsakningsdomare önskar få höra. s. 1593 sp. 2 heter det:

”Jag bekräftar också uttalandet av den 9 maj i år och betonar, att min förbindelse med Gestapo på intet vis var något undantag och att man alltså inte kan tala om dessa förbindelser som om en enskild trotskijsts syndafall. Den var trotskijsternas linje i enlighet med L. Trotskijs direktiv, som utsändes genom Sedovs förmedling. Förbindelserna rörde organiserandet av terrordåd i Sovjet-Unionen mot Sovjets kommunistiska partis och Sovjet-regeringens ledande personer.”

Det heter vidare i åklagarens skrift:

”Detta uttalande av V. Olberg bekräftades också fullkomligt av hans i annat mål häktade broder Paul Olberg, som även är agent för tyska hemliga polisen. Just han, Paul Olberg, utgjorde, som båda uppger, förbindelsen mellan sin bror V. Olberg och Gestapo och var V. Olberg behjälplig att från Gestapo få ett pass för en medborgare i republiken Honduras.”

Av vikt är, att här bägge bröderna Olberg av rätten själv betecknas som agenter för Gestapo. Det är allmänt känt, att sådana köpbara agenter är moraliskt mindervärdiga, förljugna subjekt. Och trots detta är domstolen och hela Sovjet-Unionens och Kominterns ledning samvetslösa nog att uppfatta sådana subjekts uttalanden som rena sanningen och gärna göra den till grundval för den svåra anklagelsen. Rättegången i denna fråga fortsätter så i följande ord:

”Vysjinskij: Var de tyska trotskijsternas förbindelse med Berlin-polisen ett system?

Olberg: Ja, den var ett system och ägde rum i samförstånd med Trotskij.

Vysjinskij: Hur vet ni, att den ägde rum med Trotskijs vetskap och bifall?

Ohlberg: En av dessa förbindelselinjer gick personligen via mig. Min förbindelse hade organiserats med Trotskijs sanktion.

Vysjinskij: Er personliga förbindelse med vem?

Olberg: Med fascistiska hemliga polisen.

Vysjinskij: Kan man alltså säga, att ni själv medger förbindelsen med Gestapo?

Olberg: Jag bestrider den inte. 1933 började ett organiserat förbindelsesystem mellan de tyska trotskijsterna och tyska fascistpolisen.” (s. 1610.)

Här som i uttalandet vid förra rannsakingen grundas den oerhörda beskyllningen, att trotskijsterna skulle systematiskt ha samarbetat med den tyska Gestapo, uteslutande på uppgifterna av Olberg, som inte förmår förete ett enda dokument, som kunde bekräfta något sådant. Han talar bara om ett sådant dokument, men det finns ingenstans.

Som rannsakningsreferatet visar har Vysjinskij mycket lätt och fort givit sig tillfreds med, att hans konkreta fråga om Trotskijs vetskap om Gestapo-förbindelsen besvaras endast med ett obevisat påstående. En samvetsgrann domare hade måst fråga vidare: Genom vem och hur meddelades er allt? Var har ni vittnen och andra bevis? Vad kan ni säga närmare om, att det fanns ”ett organiserat förbindelsesystem mellan de tyska trotskijsterna och tyska fascist-polisen”? O. s. v. Men man ville tydligen inte sätta den anklagade i förlägenhet med sådana för sanningens utforskande ofrånkomliga frågor.

I Olbergs fortsatta framställning om sin återinresa i Sovjet-Unionen 1935 med ett enligt uppgift genom bistånd av Gestapo-agenten Tukalevskij i Prag erhållet Honduras-pass finns det en *märkvärdig lucka*. I anslutning till Olbergs redogörelse för sin utresa från Sovjet-Unionen till Prag 1933 heter det (s. 1610, sp. i):

”Från Prag satte sig Olberg skriftligen i förbindelse med Sedov och meddelade honom om sitt misslyckande. Sedov svarade honom, att han inte behövde förlora modet, att han (Sedov) skulle försöka skaffa ett bättre pass. Emellertid lyckades Olberg själv få ett pass i Prag. Där vistades hans yngre bror Paul, som stod i förbindelse med Tukalevskij, en Gestapo-agent i Prag, och Paul Olberg tröstade sin bror, att Tukalevskij kunde hjälpa honom i den svårigheten.”

Olberg hade fått 13,000 tjeckiska kronor för det pass T. skaffade honom och avreste med passet 1935. Enligt referatets hela typ måste allt detta egentligen ha skett slag i slag, det hela hade högst kunnat ta några månader. Men enligt de andra tidsuppgifterna ligger det *nära två år* mellan utresan ur Sovjet-Unionen och återinresan på *Honduras-passet*. Var Olberg under tiden alltså i Prag? Vad gjorde han där? Var var han i annat fall? *Ingen* i rättssalen gör dessa så närliggande frågor!

Vem är Slomowitz?

Olberg förklarar vidare:

”Denna gång ville jag resa till Sovjet-Unionen genom Tyskland. Tukalevskij förklarade, att han rekommenderade mig att i Berlin sammanträffa med Slomowitz. Jag kände henne redan tidigare. Tukalevskij sade mig, att Berlin-trotskyisterna hade ingått ett avtal med Gestapo och att jag, om jag i Berlin träffade Slomowitz, i nödfall kunde finna understöd och hjälp hos henne.

I Berlin var jag hos Slomowitz, som meddelade mig följande: Under min frånvaro hade endast några få trotskijstiska kadrer kunnat upprätthållas och nu stode vi inför dilemmat att antingen måste trotskijsterna upplösa sig eller ingå en överenskommelse med de tyska fascisterna. Basis för överenskommelsen skulle vara förberedandet och utövandet av terror mot Sovjet-Unionens och Sovjet-regeringens ledande personer. *Trotskyist* sanktionerade Berlin-trotskyisternas överenskommelse med Gestapo, och trotskijsterna fick faktiskt behålla friheten ...

I Slomowitz' bostad träffade jag en medarbetare i Gestapo, som hon presenterade mig för och som meddelade, att man, om så behövdes, gärna skulle hjälpa till med förberedandet av terrordåd, i främsta rummet mot Stalin.”

Allt detta ger det tydligaste intryck av lögn. Och återigen frågar ingen närmare efter detaljerna. Ingen frågar vem Slomowitz egentligen är, vilken roll hon förut har spelat etc. Och detta är ändå ett huvudmoment i den ohyggliga *beskyllningen*, att *hela den tyska trotskijgruppen skulle ha träffat en överenskommelse med Gestapo*. Något dylikt har *aldrig före processen* påståtts i Komintern och tyska kommunistpartiet. Trotskyistiska funktionärer har häktats och torterats som andra antifascister. Nu plötsligt framställs ett sådant påstående enbart på grund av ett uttalande av en människa som denne Olberg.

Tyska kommunistpartiets ledning tycks också finna denna bevisning en smula svag. Därför konstruerar den efteråt i sitt *upprop* om processen (Rundschau n:r 42, s. 1783, sp. 1) ytterligare följande:

”Ruth Fischers och Maslows väg, vilka står i Doriots tjänst, Reeses och Karawahnes och andra trotskijsters väg till avlönade fascistspioner är endast konsekvensen av deras intima förbindelse med trotskijsmen i alla land.”

Maslow och Ruth Fischer står, såvitt vi vet, inte i någon politisk tjänst hos Doriot. Reese var i många år en framstående KPD-agitator och sedan visserligen en kort tid också hos trotskijsterna, innan hon lät värva sig hos Gestapo. Men man kan åtminstone lika lite ge trotskijsterna skulden för det fallet som KPD. Fullkomligt lögnaktigt är påståendet, att Karawahne, den i riksdagsbrand-processen mot Torgler uppträdande figuren, skulle ha varit trotskijst. Han var på sin tid medlem av KPD och gick så flera år innan Hitler kom till makten över till fascisterna. Ehuru KPD redan vid tiden för riksdagsbranden stod i skarpaste kamp mot trotskijsterna, föll det den tiden ändå ingen in att komma med ett sådant påstående. Detta eländiga ”bevis” bevisar också på allvar, hur lite ”bevisföringen” i processen och KPD-ledarnas försvar för processen håller.

I sammanhang med Olbergs uttalanden och ifråga om värdesättningen av denna människa är också av vikt, hur han själv och åklagaren *viker undan*, när — tydligen hade åklagaren inte riktigt tänkt sig för och inte i förväg läst på — det blir fråga om, hur Olberg kom in i Sovjet-Unionen *tredje* gången. Andra gången for han, som redan berättats, på ett Honduras-pass. Men det var bara utställt för en turistresa, så att O. snart åter måste lämna Sovjet-Unionen — med oförrättat ärende. Med samma pass kom han *tredje* gången. Åklagaren frågar, hur det hade lyckats honom att förlänga Honduras-passet. Olberg blir *förlägen* och säger:

”Det lyckades mig ... Jag har på något sätt glömt att meddela, att min bror den gången reste till Sovjet-Unionen.”

Nu utfrågar åklagaren honom om hans brors roll. Frågan *hur* passet förlängdes, hur Olberg med framför allt de stränga inresebestämmelserna kunde komma in i Sovjet-Unionen och slå sig ned där, förblir fullkomligt outforskade. Detta faktum liksom eljes de skildrade

omständigheterna för till den slutsatsen, att Olberg kunde komma in i landet endast därför att han var — *GPU-agent*.

Detsamma måste man också anta beträffande Berman-Jurin och de två Lurie.

Hur förklara Sinovjevs, Kamenevs m. fl:s uppträdande?

En hel del människor, som att börja med reagerade vid läsningen av processreferatet, lugnade sig sedan med det oförnekliga faktum, att ju även de övriga anklagade, Sinovjev m. fl., *själva erkände de ohyggliga avsikterna och planerna*. Full klarhet i detta märkvärdiga faktum kan man, som redan inledningsvis sagts, inte få utan att man ännu en gång kunde ha fått anställa korsförhör med dessa personer själva. Men man kan dock föreställa sig, att de redan sedan flera år häktade och pinade anklagade genom nästan oavbruten bearbetning och konfrontering med GPU-agenter och deras instuderade uttalanden till sist har förlorat all motståndskraft. Man må betänka, att förranssakningarna omfattar inte mindre än 38 band och att rättegångsförhören utspelats framför allt de sista veckorna, ända fram till den 14 augusti. Man kommer vidare också lätt till den slutsatsen, att de anklagade intalats alla möjliga saker om en oerhört stor trotskijst-fara och att de genom de dem påtvungna uttalandena därför åtminstone ännu till en del kunde gottgöra sin skuld att ha tillhört oppositionen. Denna förmodan ligger också därför nära till hands, då man i uttalanden av olika anklagade frapperas av, att även deras svar (inte bara GPU-agenternas) stämmer med en noggrann föregående instudering. Vi ska här endast anföra två exempel.

Holzmann svarar på Vysjinskis fråga, om han formellt tillhörde partiet: Ja. Så fortsätter det (s. 1613, sp. 1):

”Vysjinskij: Ni var samtidigt trotskijst?

Holzmann: Ja, trotskijst.

Vysjinskij: Och —?

Holzmann: Kontrarevolutionär.

Vysjinskij: Och tvetungad?

Holzmann: Ja.”

Med *Kamenev* utspelas följande (s. 1613, sp. 2):

”Vysjinskij: Hur ska man förklara era artiklar och förklaringar, som ni skrev 1933 och vari ni gav uttryck åt er tillgivenhet mot partiet? Var det bedrägeri?

Kamenev: Nej, sämre än bedrägeri.

Vysjinskij: Trohetsbrott?

Kamenev: Sämre!

Vysjinskij: Sämre än bedrägeri, sämre än trohetsbrott — finner ni ordet? Förräderi?

Kamenev: Ni har funnit det.”

Man tror sig uppleva billig teater. Aldrig kan man anta, att anklagade utan föregående instudering söker framställa sig sämre än deras åklagare redan har sökt göra dem. Man bör också uppmärksamma, att åklagaren i sitt *slutanförande* anför (som viktigt bevismaterial) en hel del saker, som man överhuvud *inte har talat om i processen*. Dit hör bl. a. följande påstående:

”Vem vet inte, att Trotskij tillsammans med de här på de anklagades bänk sittande Kamenev och Sinovjev för några år sedan förkunnade ”Clemenceaus tes”, att de talade om att om ett krig utbröt

måste man avvakta tills fienden befann sig 80 km. från Moskva för att resa vapnen mot Sovjet-regeringen för att störta den ! Detta är dock ett historiskt faktum. Det kan man inte skaffa ur världen. *Därför* måste man också erkänna, att Berman-Jurins och Fritz Davids uttalanden i denna del överensstämmer med fakta.”

Detta ”historiska faktum” är helt enkelt en fantasi. Åklagaren drog sig för att ange, när och var Trotskij skulle ha uttalat denna tes.

Efter allt detta kan man tvivla på, huruvida de anklagade Berman-Jurin, Olberg, David och Lurie överhuvud har blivit skjutna, huruvida inte — som på sin tid Ramsin i den stora processen om vitgardisternas sabotage — de redan åter är i verksamhet någon annanstans för GPU. Hur det än må vara med den saken så förblir hela processen något oerhört, som förpliktar alla revolutionärer till allvarlig granskning.

Varför denna process?

De olika riktningar och personer, som ställer den frågan, har givit mycket olika svar. Många menar, att processen är en direkt försvars- och avskräckningsåtgärd mot en bred opposition på grundval av ekonomiska svårigheter. Stärkta av en dålig skörd skulle livsmedelsknapphet och *fördyring* ha inträtt och plötsligt utlöst ett direkt farligt missnöje. Man hade vid avskaffandet av brödkortssystemet och övergången till den fria marknaden lovat massorna, att till hösten skulle priserna sjunka på en del livsmedel som blivit dyra för folket. Och det löftet hade nu inte uppfyllts.

Man hade dock varken före eller efter processen fått en verklig grund för ett så djupgående missnöje bland Sovjet-Unionens massor. Vore det en verklighet, så hade det trots all kontroll från sovjetorganen inte kunnat så hemlighållas för utlandspressen o. s. v. Man kan också svårligen anta, att *det* skulle ha kunnat framkalla en så blodig kampanj från Stalin-regimen mot gamla bolsjeviker.

Andra anser, att det inte fanns någon särskild anledning till processen och att det heller inte finns någon verklig organiserad bred opposition i Sovjet-Unionen. Det ohyggliga blodsdramat skulle helt enkelt vara *konsekvensen av Stalins despotism*. En diktator som han måste alltjämt vädra fiender runtomkring sig och alltid alldeles särskilt utvidga terrorn mot dem, som kände honom när han ännu inte spelade en så stor roll och som en gång har stått vid hans sida eller kanske över honom.

Men inte heller detta är någon tillräcklig förklaring. Sinovjev, Kamenev var ju häktade och politiskt döda. Trotskij betydelse i den internationella arbetarrörelsen var på retur, och Trotskij själv kunde man ju inte nå och fysiskt förintä. Man måste för att komma till ett tillfredsställande resultat söka förklaringen i *hela läget i Sovjet-Unionen*, i de ekonomiska, sociala och politiska förhållandena.

Här samlas emellertid *en hel rad faktorer*. Där finns ännu avsevärda ekonomiska svårigheter. Den socialistiska principen ”åt alla efter deras behov” kan ännu inte genomföras. En stor del av befolkningen är ännu inte orienterad åt det socialistiska uppbyggets ideal utan helt åt de egna materiella förhållandena. Och de lämnar ännu en del att önska. Härtill kommer en tilltagande olikhet i möjligheterna för den personliga livsföringen. Det finns anledning till missnöje, visserligen inte jämnt utvecklat och organiserat men dock så, att det kan bli farligt i vissa givna ögonblick.

Ett sådan ögonblick har kommit nu med *den akuta krigsfaran*, som hotar Sovjet-Unionen. Motståndarens militära styrka, ovissheten om vilka som när det gäller kommer att stå emot Sovjet-Unionen, detta utlöser i Sovjet-Unionen nervositet framför allt hos de ledande personerna. Stalin-regimen fruktar, att i fall av krig en i dag ännu dold och icke samlad

opposition skulle kunna bli farlig och då skulle bli betydligt svårare att tolerera än förut. Därav strävan att just nu, ännu före krigsutbrottet, pressa ner, ja, fysiskt utrota alla som skulle kunna komma att uppträda fientligt.

Sådana möjliga fiender finns det i de höga *militärkretsarna*, vilka har stärkts av Sovjet-Unionens ständiga rustningsbehov och av hela Stalin-kursen. Bland dem finns det säkert några som — så är alltid fallet i militärstater — gärna skulle vilja utnyttja sin position till egen maktutövning. Härtill kommer, att armén i särskilt hög grad ännu består av element (bondeelement), som härstammar från en ännu ej helt socialiserad sektor.

Men å andra sidan kan man även anta, att det bland militären ännu också finns folk som har kvar sympatier för Trotskij från den tid han förde överbefälet.

Mest hatad av Stalin är tydligen *det gamla partigardet*, därför att han antar, att bland dem relativt många i själ och hjärta står åtminstone skeptiska gentemot hans kurs. Det kan också antas, och det bekräftas av fysiljeringarna i samband med Kirov-mordet av gamla representanter för Ungdoms-Internationalen (Sjatskin m. fl.), att en — om också kanske liten — del av *ungdomen* synes Stalin farlig. Ungdomar som har studerat Lenin och kritiskt jämför så mycket av vad han har sagt med de nuvarande förhållandena, ungdomar som har blivit desillusionerade av den medvetet drivna avpolitiseringsen av ungdomen och strypanget av det verkliga inre partilivet.

Upplösningen av *De gamla bolsjevikernas förening* var ju heller inte en tillfällighet utan låg redan — om också mindre fruktansvärd än processen — på samma linje. Man möter alltså i processen verkningarna av den politiska självständighetens och den inre partidemokratins strypande tillsammans med det socialistiska uppbyggets objektiva svårigheter.

Efterskörd

I Prag har bildats en Initiativkommitté för rätt och sanning, som i en broschyr bl. a. har publicerat följande från Trotskij till kommittén insända konstateranden:

I. Genom beslutet av Sovjet-Unionens centrala exekutivkommitté av den 20 februari 1932 förklarades jag förlustig mitt medborgarskap. Jag svarade med ett ”öppet brev till Centrala Exekutivkommitténs presidium”. Detta brev (av den 1 mars 1932) offentliggjordes först i ”Oppositionens bulletin” i Berlin i mars 1932. I detta ”öppna brev” heter det: ”Man borde äntligen följa Lenins sista energiska råd och avlägsna (avsätta) Stalin.”

Detta vid den tiden på alla civiliserade språk publicerade brev betecknades vid processen som ett ”hemligt dokument” och tolkades som direktiv om mord på Stalin. Det är otroligt, men sant!

II. Av de 16 arkebuserade kände jag personligen alla utom Olberg, Berman-Jurin, Fritz David, M. Lurie och N. Lurie.

Olberg skrev i januari–juli 1930 tolv brev till mig från Berlin, liksom också många för mig okända äldre och yngre marxister, och även icke-marxister, från alla världsdelar. Jag besvarade alltid alla brev, även de obetydliga.

(Undantag gör jag endast när det gäller vansinniga, autografsamlare och pietister, som hyser oro för min själ.)

Olbergs brev till mig och även avskriften av mina svar till honom har jag nu *funnit* allesammans. De hänför sig nästan uteslutande till Tysklands kommunistiska parti, Hitler-faran, vänsteroppositionen o. s. v. (Denna brevväxling kan när som helst framläggas för varje domstol.)

Herr Pfemferts och hans frus varningsbrev (av den 1 och 2 april 1930) finns i original hos mig. Sedan dess har jag glömt bort Olberg, även till namnet. Först under moskvaprocessen var det en ung vän som gjorde mig uppmärksam på att han vid ordnandet av mina gamla papper lagt märke till detta namn. På detta sätt kom jag på ovannämnda brev.

Berman, David och herrarna Lurie har jag aldrig hört talas om före processen, ännu mindre sammanträffat med dem. Vad beträffar de påstådda besöken i Köpenhamn torde det bli nödvändigt att jag skriver ännu utförligare därom, ty hela Köpenhamnsepisoden (den viktigaste!) är ett högst olyckligt påhitt av förfalskarna inom G. P. U. Varenda detalj kan vederläggas oåterkalleligt!

Vad Dreizer beträffar, så sade mig det namnet först ingenting. Men min hustru kom ihåg att en officer med detta namn verkligen befann sig bland de officerare, som under några veckor frivilligt bevakade min privatbostad, sedan jag i november 1927 lämnat Kreml. År 1928 "kapitulerade" Dreizer med en mycket fientlig udd mot mig. Därefter försvann han fullständigt från min horisont och även ur mitt minne. Från utlandet har jag aldrig skrivit till honom, inte en enda rad — och över huvud taget icke haft någon förbindelse med honom.

III. Självklart är min son beredd att uppträda som vittne inför domstolen. Hans eventuella uttalanden är av största vikt. Det är tillräckligt att nämna att min son *aldrig* har varit i Köpenhamn. Att han i november 1932 under mitt och min hustrus uppehåll i Köpenhamn (vi tillbragte 9 dagar där!) befann sig i Berlin, kan ovederläggligt bevisas.

IV. Av de arkebuserade kände jag väl eller tämligen väl: Sinovjev, Kamenev, Jevdokimov, Bakajev ("sinovjevisterna"), Smirnov, Ter-Vaganjan, Mratsjkovskij (*f. d.* "trotskister"), vilka emellertid kapitulerat redan 1928-1929 och offentligt uppträtt mot mig.

V. Mindre väl kände jag *Reingold* ("sinovjevist"), Pikel och Golzman* har jag sett ett par gånger. Pikel var en tid "sinovjevist". Ingen hyste förtroende för honom. Jag hade ingen förbindelse med honom. Golzman hörde över huvud taget icke till oppositionen. Om jag minns rätt, "sympatiserade" han med den, som många av de lägre statstjänstemännen under dessa år. Jag såg honom i livet ett par tre gånger. Det är möjligt, ja t. o. m. sannolikt, att han i januari 1928 besökte oss i vårt hem i Moskva — liksom hundratals andra "liberala" sovjet-tjänstemän, för att ta avsked av mig och min hustru före vår förvisning till Centralasien.

Sedan dess har jag i varje fall aldrig sett till honom och har inte heller någonsin stått i skriftlig förbindelse med honom.

Om hans vistelse i Berlin kan jag ingenting upplysa.

Under de åren (1930-1933) — "kollektiviseringens" år — fanns det ganska många missnöjda sovjet-tjänstemän, som under sin vistelse i utlandet lämnade tämligen fritt lopp åt sina kritiska uttalanden, åtminstone mellan fyra väggar. Mina meningsvänner i Europas olika länder samlade ihop dylika "kritiska uttalanden" för att ställa dem till mitt förfogande. Av detta material gjorde jag artiklar för "Ryska Bulletinen" o. s. v. Också min son skickade under sin vistelse i Berlin flera gånger till mig sådana brev. Man kan finna dem allesammans publicerade i "Ryska Bulletinen". De är av största intresse för att lära känna den politiska sinnesförfattningen både hos mig, hos min son och hos hans tillfälliga besökare från Sovjet-Unionen. Har min son i detta sammanhang nämnt namnet Golzman för mig? Jag minns det inte och inte min hustru heller. Det är möjligt att vår son i detta liksom i andra fall över huvud taget icke angivit sin källa, ty min brevväxling är aldrig säker för beslag och de "kritiska"

---

* Denne Golzman är samme person som Holzmann (två olika transkriberingar av det ryska namnet) — *Red anm*

personerna från Sovjet-Unionen riskerar ju ganska mycket. För övrigt hade namnet Golzman icke sagt mig mycket.

VI. Jag minns ganska väl att min son en gång träffade Smirnov på en gata i Berlin — helt och hållet oväntat för båda parterna. Smirnov stod mig tämligen nära ända till år 1929, närmare än alla de övriga anklagade. Han var ärlig och uppriktig, hängiven idén, men icke självständig och en smula lättfärdig. Han behövde någon att hålla sig till. Efter min utvisning avlade han syndabekännelse (skarp mot mig) och blev i pressen betecknad som politiskt död. Under kollektiviseringens år syntes han ännu en gång som så många andra ha råkat i en halvt oppositionell stämning. I denna sinnesförfattning var han då han träffade min son. Han berättade åtskilligt om de oppositionella vännerna, om tendenserna i Sovjet-Unionen, om motsättningar inom byråkratin och annat. (Om allt detta kan man läsa närmare i "Ryska Bulletin".) Att min son, som då var 24 år gammal, skulle ha kunnat ge denne gamle, brutne man "terroristiska direktiv", är det klumpigaste vanvett!